

૪૧૦/૮

સર્વ હક કર્તાને સ્વાધીન છે.

૪૭૮૦

~~સર્વ હક કર્તાને સ્વાધીન છે.~~

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

આત્મારામ નારણજી ત્રવાડી.

ભાવનગર.

ગોરક્ષક.
વીરસ કાવ્ય.

અમદાવાદ.

આર્યોદય પ્રેસમાં છાપ્યો.

સંવત ૧૯૪૭—સને ૧૮૯૧.

કિંમત એક આનો.

આર્ય રજપૂત બાંધવો.

હિંદુસ્તાનની ગરીબ ગાયોનો સંહાર થતો જોઈ હરકોઈ દયા-
ળુ અંતઃકરણમાં કમકમાટ ઉપજે છે એવે વખતે આપના પૂર્વ-
જ્ઞેનાં અતિ પરાક્રમી કાર્યોની યાદ આપી આપને વીર રસમાં
ડુળાડી દેવાની ઇચ્છાથી આ લઘુ પુસ્તક આપ સમગ્ર મંડળને
અર્પણ કરું છું. તે સ્વિકારશે.

લખીતંગ.

આત્મારામ નારણજી ત્રવાડી.

ભાવનગરી.

ઉધોર છંદ.

- પ્રગટે ગાય ઉપર પ્યાર, હિંમતથી સને હથિયાર;
જશ મળવા મચાવે જંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૧
- રક્ષણુ ગાયનું ચિત રહાય, વારંવાર વારે ધાય;
રિપુદળને કરે મન ભંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૨
- ખાંડાથી મચાવે ખેલ, ચલવે રક્તની અતિ રેલ;
દુષ્મનને બનાવે દંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૩
- નિરખે શત્રૂ રાતાં નેણુ, વઢી નવ શકે ઝોકે વેણુ;
તજવે તેહનો સૌ હંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૪
- સુણુતાં હાક વારે ધાય, ગારે કે જશર મરાય;
લડવા બને જોહ અહંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૫
- દેતો મૂછ ઉપર તાવ, દુષ્મન ઉપર સાધે દાવ;
અરિનું તરત ભેદે અંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૬
- લાલચ ન રાખે લવલેશ, સુખીયો ચહે રોજ સ્વદેશ;
અંતર ધરે અધિક ઉમંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૭
- ધરોતે કાંધ ધીંગી ઢાલ, કર પકડે જલદ કરવાલ*
રણુમાં પડે મારી છલંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૮
- મરવામાં ગણીને મોજ, સનમુખ રહે રિપુની ફોજ;
ખાંતે વાળી આપે ખંગ, તે રજપૂતને છે રંગ.
- કરીને જગત હિતનાં કામ, દુનિયામાં દિમાવે નામ;
પામી ગુમાવે ન પ્રસંગ, તે રજપૂતને છે રંગ. ૧૦

પદ.

- ક્યાં ગયા રણુધીરા રજપૂત, ક્યાં ગયા રણુધીરા રજપૂત;
હતા જે શુરવીર માના સૂત, ક્યાં ગયા રણુધીરા રજપૂત. (૨૬) ૧
- કેસરીયાં કપડાં કરી કુદે, સાહી કરે સમશેર;
મચે મરણીયા થઈને રણુમાં, કરવા કાજો કેર.—ક્યાં ગયા—૨
- મગત થાય ત્યાં આપે માથું, હડી ન તજતા હામ;
નામ રાખવા તત્પર નિશદ્દિન, કરતા ધાર્યું કામ—ક્યાં ગયા—૩
- ક્ષત્રીવટ દાખવવા કદીએ, પાછી ન કરતા પાની;
પાણી રાખવાં પરીયાતું, દાખવતા અતિ મરદાની. ક્યાં ગયા. ૪

ન્યાય નિયમથી લડાઇ કરતા, દુષ્ટો નહીં આચરતા;
 શરણુ થાય શત્રુ તો તેને, લેશ કષ્ટ નવ કરતા. ક્યાં ગયા. ૫
 સ્વદેશ માટે શીશ આપતા, સાચવતા નિજ દેક;
 વચન જવા નવ દેતા કદીએ, રાખી વિવિધ વિવેક. ક્યાં ગયા. ૬
 પડકારે આરિને થયરાત્રે, નજીક ગયે દળ કંપે;
 ચાહે તો પૃથ્વી ઉચલાવે, જો બે ત્રણ જણ સંપે. ક્યાં ગયા. ૭
 ગો બ્રાહ્મણનું રક્ષણ કરતા, દિપાવતા નિજ દેશ;
 તેના વંશજ હાય ખાયલા, બની સહે છે ક્લેશ. ક્યાં ગયા. ૮

૫૬.

“ક્ષત્રી કલંક કેમ લેશેરે” (એ રાગ.)

હાય હાય શું બની બેઠા શાંત, હજાર વાર મેં કહ્યુંરે;—
 અરે! ગાયોનો વળે છે સંહાર, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૧
 ધૂન હીણ બન્યો નિજ દેશ, હજાર વાર મેં કહ્યુંરે;
 તોય અસર ન બને અવશેષ, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૨
 લાખો ગાયો હમેશાં કપાય, હજારવાર મેં કહ્યુંરે;
 તેની હિમાયતે કાય ન જાય, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે; ૩
 કાય બેઠા બનીને શાંત, હજારવાર મેં કહ્યુંરે,
 કાણ સુણે છે ગાયોનો કલ્પાંત, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૪
 ગાણે વિવિધ પ્રકારની ખોજ, હજારવાર મેં કહ્યુંરે;
 ખરે દિલમાં કરે નવ ખોજ, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૫
 તબચાં નિજ કુળ ધર્મનાં કાળ, હજારવાર મેં કહ્યુંરે;
 લેશ રાખી ન કૂળની લાજ, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૬
 દીન થઇ રહી હિંદની ગાય, હજારવાર મેં કહ્યુંરે;
 રોજ લાખોને હિસાબે કપાય, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૭
 જાગે કાઇ ધુરંધર ધીર, હજારવાર મેં કહ્યુંરે;
 ક્યમ દેખાતો નથી કો શુરવીર, ક્ષત્રીનું લોહી ક્યાં ગયુંરે. ૮

સવૈયા એકત્રીશા.

કરણુ ક્લેશ હરનારો પ્યારો હતો ઉદાર અને રણધીર,
 ભીમ ભગીરથ ભોજ ભુવડને ભીષ્મ પિતા એવા ભડવીર;
 હાક સુણી આરિ હાંજ ગગડે થયરે નામ સુણી જમદૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૧

રાગ અમે બળરાગ બહાદુર ફરશરામ જોરાવર જોધઃ
 પ્રલયકાળ પૃથ્વીને ભાસે કરે કદાપી દિલમાં ક્રોધ;
 મન નિશ્ચય કરતા તે રાજે મરતાં લગી ગણી મજબૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૧

કૌરવ પાંડવ મહા રણ યોદ્ધા કુરૂક્ષેત્રમાં જન્મ્યો જંગ,
 ન્યાય નીતિથી લડ્યા લડાઈ દુનિયાને કીધી અતિ દંગ;
 પૃથ્વીમાં પંકાયા બગથી વળી ગણાયા શૂરવીર સૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૩

રાવણ રાય બનીને અનગી શત્રુ શરણ નમ્યું નવ શીશ.
 રઘુકુળ તોલક રાગની સાથે લડ્યો લડાઈ લાવી રીસ;
 અડગ અનમી રહી શત્રુ સગીપે અવનીતળ બનીયો અવધૂત.
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૪

પરમ પરાક્રમી પૃથ્વીરાજ ચહુઆણ કુળનો મહદ મણી,
 શહામુદીન ગોરીને હાથે પંડે પામ્યો વિપત ઘણો,
 ચંદ કવિની કાવ્ય સુણીને ધાવ ક્યો ચોંપે સાગૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત.

ગુર્જર પતિ જયશિખર આવડો લડ્યો ભુવડને બાવન દીન,
 સહાયતા સુરપાળ તણી પણ આખર તે બનીયો બળહીન;
 રાણીને વનવાસ મોકલી કદી પરાક્રમી પ્રગટે પૂત.
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૬

ટેક ધારી રાણાના કુળમાં અડગ અનમી ભાસ્યા અતિ ભૂપ,
 પણ તે સર્વેમાં પંકાયો પ્રતાપ તણો પ્રતાપ અનૂપ;
 દિલ્લીપતિને અતિ ડોહાવ્યો નામ સુણીને ચાલે મૂત,*
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૭

પાંચી પીઠ કદી નવ કરતા હરતા પાપી જનના પ્રાણ,
 ગો બ્રાહ્મણની રક્ષા કરતાં જરૂર પડે જેડે કેંકાણ;
 મરતાં લગી નવ ડરતા દિલમાં ભરતાં ડગલાં ક્ષત્રી સૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૮

ધોંગી ઢાલ ધરીને કરગાં ધસતા શત્રુ સૈન્ય સમીપ,
 મસ્ત મદોન્મત મોટા માતા હતા તેહ શોભિત કુળ દીપ;
 ધન્ય ધન્ય જનનીને તેની દીવો જન્મ મહા શુર સૂત,
 ફરી જનમશે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૯

પ્રોઠ પરાક્રમી પરદુષ્ય બંજન ગુણુ તેથી દુનિયા સૌ ગામ,
 ત્રિપત વિદારી વિવિધ પ્રકારે તેથી વિશ્વ વિષે વખણામ;
 હાય હાય રજપૂત ગયા સૌ હાલ રક્ષા મોઢા તાણુત,
 ફરી જનગણે ક્યારે હિંદે રણધીરા એવા રજપૂત. ૧૦

માલિની છંદ.

પરમ ધરમ જ્ઞાતા, શૂર રજપૂત રાણા,
 અવસર પર આજે, સ્વર્ગમાં જ સમાણા;
 તરત અરજ જોની, સાંભળી ઝટ આવો,
 યવન થકી નહિં તો, ખાયલાથી ખચાવો. ૧

હરિગીત છંદ.

જો હાક સૂણે પૂર્વથી તો આપ પશ્ચિમમાં પજે,
 સમશેર રે' ધરમાં પીડા કરમાં પકડવાની ટજે;
 ખણે ભરાધ ગાળ દે મનમાં રહે મકલાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૧

મરદાધ ન મજે મન વિષે મરવાથકી મનમાં ડરે,
 ભરે' એક ડગ શત્રૂ સગીપે પાંચ ડગ પાછાં ભરે;
 કંપે અતિ નિજ કાય જરૂર જણાય અતિ અકળાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૨

સંતાય ધરમાં ચોંપથી ખાંડાતણા ખખડાટથી,
 વળતી વળે તે નર પશુ ઝટ વીર કેરી વાટથી;
 જગમાં કરે જોણું વગોણું પણ ગણે વખણાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૩

છોગાં ધરે છેલાર્ધનાં વાંકી ધરે શિર પાઘડી,
 રંડા સમીપ હાંકે ખડાઈ વાત વદતાં વડી વડી;
 દાદુર તણો સુણી નાદ મનમાં મસ દીસે મુંઝાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૪

અભિમાન ન મજે અંતરે રજપૂત કેરી જાતનું,
 ઉરમાં ન ઉપજે ક્રોધ કદૈં અવળું સુણી નિજ જ્ઞાતનું;
 ઉકળે ન રગથી રક્ત રિપુપર નવ દૈંસે રીસાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૫

હુકમાઈથી હુકા પીએ ઉરમાં અદિશુને ચઢાય છે,
 દાજી અને બાપુતણા સમ દધ પીએને પાય છે;
 ઝાકાં ખભે દીન રાત રહી નિજ ખાટલે ઘોંટાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૬
 લડવા તણી વાતો કરે ઊભા થવાની આયના,
 ખોટાં વખાણોથી ખુશી અતિ થાય પણ શરમાય ના;
 અંગે અશક્તિ દાખવે એ'રા દિસે છ તવાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૭
 ભાખે વચન ભાટાઈનાં મન મોજ લે બડવાઈમાં,
 ખુશાગતે ખુશી રહે સુખ સમજી આપ વડાઈમાં;
 વ્યંડળ તણું મંડળ ન ભાસે શત્રૂને અથડાયલા,
 શું ધાડ મારે યુદ્ધમાં રજપૂત એવા ખાયલા. ૮

(રાગ ગોપીચંદનો)

“ગોપીચંદ લડકા” (એ રાગ.)

બની હાલ ખાયલા, નામ લખવ્યું રજપૂત જાતનું. (ટેક.) ૧
 દર વરસે લાખો ગાયોનાં ગળા ખચીત કપાય,
 પણ બડવાના બીતરમાંથી રક્ત ગરમ નવ થાય;
 કૂખ માતની આંત લખવી ઢુંબા નિશ દિન ખાયરે. બની. ૨
 કાવા અને કસુંબા પીને માને મનમાં મોજ,
 ખાંત ધરીને ક્ષત્રી વટની કરે ન મનમાં ખોજ;
 દાસપણમાં દીન ગુન્નરે શરે જગતમાં રોજરે. બની. ૩
 સવાશેર સુંઠ સે'જે ખાતી પ્રસવ સમે નિજ માત,
 ભય ઉપજાવે એવા જેના બડ પ્રગટેલા ભાત;
 હાય હાય તે બની ખાયલા લખવ્યાં જનની તાતરે. બની. ૪
 જન્મ ભૂગિને જખમી થાતાં ટગટગરે'છે જોષ,
 કે નપુંસકની પેઠે જેસે આંસુ પાડવા રોઈ;
 સિંહ નામ દેનારી તેની કાઠી પડજો કાઠરે. બની. ૫

સવૈયા એકત્રીસા.

ધીંગી હાલ ધરીને કરમાં ગરવાને મેદાન પડે,
 ધસી જાય ધીંગાણા માટે અરિ સમીપે ઉભો અડે;

- ધન દારા સુત યાદ ન આણે રણવિલાસ છત્રે રણુધીર
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૧
- પડકારા પાડે અતિ પ્રાદા વદન કરે અતિશય વિકાળ.
દર્શનથી રિપુને થયરાવે સમીપ ગયે દેખે જયમ કાળ;
રક્ત નયન દેખી શત્રૂની આંખ વિષેથી ચાલે નીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૨
- કરકે અધર વળે ભૂકુટી અતિ કડકડાટ કરડે નિજ દંત
કર સાહી સગશીર શૂ દળનો હિંમતથી આણે અંત;
કરે પ્રહાર રિપુને હણવા ધખ ધખ ધારા થાય રૂધીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૩
- સાદ સુણીને સિંધુડાનો હાક મારી લગવાને જાય,
વ્યાપે વાજાં સુણી વીર રસ દેખી શત્રૂ શરણે થાય;
પાણી રાખે પૂર્વજ કેરૂં મારી મોટા મોટા અગીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૪
- સો ડગલાં તે ચાલે સામે રિપુને નવ દેખાડે પીઠ,
હલ્લો કરે ધરે હિંમત પણ ખડો રહે સનમુખ તે નીહ;*
અડગ બનીને લડે એકલો ધડ ઉપર સમજે નવ શીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૫
- કુંકારે મરવાને મથશે જોર ધરે સુણી રણતૂર,
હાકથકી હાંજ ગગડાવે સમીપ થાય કોની મગદૂર;
એકજ ધાથી હણે શત્રૂને હલન ચલન પણ રાખે રથીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૬
- સમરાં ગણમાં શોભા માને સામે પગલે મરવા ધાય,
મહા કષ્ટ માની લે મનથી નિજ દુષ્મનનો ડર દિલ થાય;
ચોંપથકી સમશીર ચલાવે વેગ કરે ભલકાને તીર,
વિજય કરે સો શત્રૂ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૭
- માર મારનો ધ્વની ઉઠાવે ગગન સુધી પોંચાડે નાદ,
શત્રૂને ગળચીથી પકડી ઢોંસા લાત ચળાડે સ્વાદ;

જરૂર પડે યા હોમ ગુકાવે વેગ જતાવે જેમ સમીર,
વિજય કરે શો શત્રુ સમીપે એકજ એ સાચો શુરવીર. ૮

રાગ માહાડ.

દયા દિલમાં ધારો, જલદી વિચારો, કપાતી ઉગારો ગાય;
ધારો ધર્મ તમારો, કરો પડકારો, હામ ન હારો હાય. (ટેક) ૧
ગાય ગિચારી અતિ સુખકારી, દૂધતણી દાતાર;
ધાસ ચરે પયપાત્ર ભરે, ભૂખ દુઃખ હરે ધરે પ્યાર. તેની દયા. ૨
બુધિધહિણું બળહીણુ થવાને, કરે અતોલ બગાડ;
માતસમાન કરે પયપોષણુ, તેજ છેદે પય ઝાડ.—તેની દયા— ૩
પાળક તેને પોષણુ આપે, પોતે લીઝે રડું ક્ષીર,*
ટાળક તેથી સંતોષ ન પામે ક્ષીર તજી લે X૩ધીર—તેની દયા—૪
વચ્છ વછોડીને દોવા જેસે, તેને આપે દૂધ;
ભેદ ન આણે મનમાં કદીઝે, જોરથી ન કરે જુધ. તેની દયા. ૫

રાગ આશાગોડી.

મરદપણે મરવામાં, શુરાની શોભા મરદપણે મરવામાં;
ડા'પણુ નવ ડરવામાં, શુરાની શોભા મરદપણે મરવામાં. (ટેક) ૧
દેશનું દ્રવ્ય જતું અટકાવા, આરજ ઉરે ધરવામાં.—શુરાની શોભા. ૨
કનક અને કાન્તા સુખ છોડી, ગોરક્ષણુ કરવામાં.—શુરાની શોભા. ૩
દેશતણી દિનતા અટકે ત્યમ, ઉપાય આદરવામાં.—શુરાની શોભા. ૪
આત્મારામ અતિ ઉર હોંસીલો, વિજય વિજય કરવામાં.—શુરાની. ૫

૫૬.

અરે ! કોઈ છે માધનો પૂત, અરે ! કોઈ છે માધનો પૂત;
અહિં કોઈ રાણી જાયો રજપૂત, હાલ કોઈ છે માધનો પૂત. (ટેક) ૧
ગાય બળદની સહાય કરવા, ઝુંડો કરમાં ઝાલે;
સત્ય લગાજી લડવા કાળે, સાચી પે'લો આવે. અરે કોઈ. ૨
મહારાણી ખાસે પોતાના, હક માટે જઈ લડવું;

* દૂધ. X લોહી.

ઉત્તાદકના બચાવ માટે, કહી પાછા નવ પડવું. અરે કોઈ. ૩
 સ્વદેશ હિતમાં દ્રવ્ય ઉડાવે, પાછી ન કરે પાની;
 ગાય તણું રક્ષણ કરવાનો, ધર્મ પોતાનો માની, અરે કોઈ. ૪
 જશ ડંકો જગમાં વગડાવે, જ્યાં જોઈએ ત્યાં ફાવે;
 હોંશ ધરીને હાથ બતાવે, સન્મુખ શત્રૂ નાવે. અરે કોઈ. ૫
 હાક સુણીને શત્રૂ દળના, થર થર ટાંચા ધૂળે;
 પડકારે આંતરડાં તૂટે, સુલભ રાહ નવ સૂળે.— અરે કોઈ. ૬
 ગાય ગિયારી અતિ સુખકારી, નિડર રહીને ચાલે;
 કસાઈના કરમાંથી છૂટી, મોજ વિષે તે મહાલે.—અરે કોઈ. ૭
 ન્યાય નીતિની લડત લડીને, શત્રૂને હંકાવે;
 રિપુ દળના હાંખ ગગડાવે, નામચકી કંખાવે.— અરે કોઈ. ૮

ભાવણી.

સૌ ખતો બહાદુર મંડળ વીર જમાવો,
 ગાયોનાં હરવા કળ્પ સુરા સજ ચાચો. (ટીક) ૬
 ખુદ્ધ બળ કેરી દુન્ય અતિ ફરકાવો,
 કરી ન્યાય નિશાન વિશેષ વાધ વગડાવો; —સૌ ખતો-૨
 હિંમતથી લડો લડાઇ રિપુ હંકાવો,
 કરી હરેક સઘ ઉપાય ગાય છોડાવો; —સૌ ખતો-૩
 રિપુ દળની સાથે જોરથી જંગ મથાવો,
 હાથોના કરી પ્રહાર શત્રૂને હઠાવો— સૌ ખતો-૪
 મહારાણી પાસે થાયો હકો તમારા,
 ગુણવાળી ગાયો તણા ટળે લય ભારા— સૌ ખતો-૫

દાહરો.

ન્યાય કાજ લડવા ધસો, તજ દાલ તલવાર;
 કાગળ રણમાં રિપુ તણો, કલમ કરે સંહાર. ૧

હાલનો

સડવાનો છે. ઇત્યાદિ.

૧૫	૧૩૧.	૦-૨--૦	૦--૦--૬
૧૬		૦-૪--૦	૦--૦--૬
ભરત ખંડની ભુગોળવિદ્યા.		૦--૨-૬	૦--૦--૬
ચતુરસિંહ પ્રવાસ ભાગ. ૩ ભે.		૦--૬--૦	૦--૦--૬
લાવનગર સંસ્થાનનો ઇતિહાસ.		૦--૮--૦	૦--૦--૬

ઉપર લખેલાં તમામ પુસ્તકો લાવનગરમાં દેવજી ભગત-
ની ધર્મશાળા નજીક મારે ઘેરથી શેકડી કિંમતે મળશે. મરજી
હોય તેમણે મંગાવી લેવાં.

આત્મારામ નારણજી ત્રવાડી.

